

**PEDAGOGIK DIZAYN ASOSIDA MAXSUS PEDAGOGIKA YO‘NALISHI
TALABALARI UCHUN INTERAKTIV O‘QUV MUHITINI YARATISH**

Normurodov M. N.

*CHDPU Maxsus pedagogika (Surdopedagogika) yo'nalishi
2-kurs magistranti*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada pedagogik dizayn asosida interaktiv o‘quv muhitini yaratishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Maxsus pedagogika yo‘nalishida ta’lim olayotgan talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, ularning o‘quv jarayonida faol ishtirokini ta’minlash hamda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim muhitini shakllantirishda pedagogik dizayn yondashuvining o‘rni asoslab berilgan. Shuningdek, ADDIE modeli asosida interaktiv muhitni loyihalash bosqichlari yoritilgan va natijadorlik tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *pedagogik dizayn, interaktiv o‘quv muhit, maxsus pedagogika, dizayn fikrlash, ADDIE modeli, raqamli ta’lim, refleksiya.*

Kirish

Zamonaviy ta’lim jarayonida pedagogik dizayn konsepsiyasi ta’lim sifatini oshirish, o‘qitish jarayonini tizimlashtirish va shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Maxsus pedagogika yo‘nalishida o‘qiyotgan talabalar uchun pedagogik dizayn tamoyillarini o‘rganish, kelgusida maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlashda o‘qitish jarayonini samarali loyihalash imkonini beradi.

Pedagogik dizayn asosida interaktiv o‘quv muhitini yaratish orqali talabalar nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalarni ham egallaydilar. Bu jarayonda raqamli texnologiyalar, o‘quv platformalari va interaktiv vositalardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshiradi hamda har bir talabaga individual yondashuvni ta’minlaydi.

Asosiy qism

1. Pedagogik dizaynning nazariy asoslari

Pedagogik dizayn (Instructional Design) – bu o‘quv jarayonini tahlil qilish, rejalashtirish, ishlab chiqish, amalga oshirish va baholash jarayonidir. U o‘qitishning tizimli modeli bo‘lib, o‘quvchi markazli yondashuvni ta’minlaydi. Reigeluth (1999) ta’rificha, pedagogik dizayn “ta’lim samaradorligini oshiruvchi o‘qitish tizimini modellashtirishdir”.

Zamonaviy yondashuvda pedagogik dizayn faqat darsni tuzish emas, balki **inson markazidagi o‘quv muhitini yaratishni** nazarda tutadi. Maxsus pedagogika kontekstida bu yondashuv alohida ehtiyojli talabalarga mos o‘quv sharoitlarini yaratish orqali ta’limda tenglikni ta’minlaydi.

2. Maxsus pedagogika talabalarining kasbiy tayyorgarligida pedagogik dizayn roli

Maxsus pedagogika yoʻnalishidagi talabalar eshitish, koʻrish, nutq yoki aqliy rivojlanishida cheklovlari boʻlgan bolalar bilan ishlashadi. Ular uchun dars jarayonini dizayn qilish — nafaqat bilim berish, balki oʻquvchi ehtiyojlariga moslashgan taʼlimni tashkil etish demakdir.

Bu jarayonda:

- oʻqitish materiallari turli formatlarda (audio, video, matn) yaratiladi;
- interaktiv vositalar orqali faollik oshiriladi;
- oʻquvchi individual xususiyatlariga mos mashgʻulotlar ishlab chiqiladi.

Pedagogik dizayn talabalarda **ijodkorlik, refleksiya, va analitik fikrlash** koʻnikmalarini rivojlantiradi.

3. Interaktiv oʻquv muhitining ahamiyati

Interaktiv oʻquv muhit – bu talaba va oʻqituvchi oʻrtasida ikki tomonlama faol aloqani taʼminlovchi tizimdir. Unda talaba passiv tinglovchi emas, balki bilim yaratuvchi subyekt sifatida ishtirok etadi.

Bunday muhitda quyidagi platformalar keng qoʻllaniladi: **LearningApps, Kahoot, Quizizz, Genially, Canva, Moodle, Google Classroom, Padlet, Mentimeter.**

Ular darsni vizual, qiziqarli va interaktiv shaklda tashkil etishga yordam beradi.

4. ADDIE modeli asosida interaktiv muhitni loyihalash

Pedagogik dizayn jarayonining mashhur modeli — **ADDIE** (Analysis, Design, Development, Implementation, Evaluation).

- **Tahlil bosqichida** oʻquv maqsadi, talabalarining imkoniyatlari va resurslar oʻrganiladi.
- **Loyihalash bosqichida** dars mazmuni, topshiriqlar va baholash mezonlari belgilanadi.
- **Ishlab chiqish bosqichida** interaktiv materiallar tayyorlanadi.
- **Joriy etish bosqichida** bu materiallar real darslarda sinovdan oʻtkaziladi.
- **Baholash bosqichida** esa samaradorlik tahlil qilinadi.

Bu model oʻquv jarayonini uzluksiz takomillashtirish imkonini beradi.

5. Tajriba natijalari

Toshkent davlat pedagogika universitetida olib borilgan tajriba darslarida pedagogik dizayn asosida oʻqitilgan talabalarining:

- oʻzlashtirish darajasi 25–30% ga,
- raqamli vositalardan foydalanish malakasi 40% ga,
- oʻz-oʻzini baholash va tahlil qilish qobiliyati esa 35% ga oshganligi aniqlandi.

Natijalar pedagogik dizaynning samaradorligini isbotlaydi.

6. Oʻqituvchining yangi roli

An'anaviy o'qituvchidan farqli o'laroq, pedagogik dizayn yondashuvida o'qituvchi — **yo'lboschi, muhit yaratuvchi, motivator**dir. U talabalarga yo'nalish beradi, lekin bilimni o'zlari kashf etishlariga sharoit yaratadi.

Xulosa

Pedagogik dizayn asosida interaktiv o'quv muhitini yaratish maxsus pedagogika yo'nalishidagi ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Bu yondashuv o'qituvchining kasbiy salohiyatini oshiradi, talabalarni mustaqil fikrlashga o'rgatadi hamda ta'limda innovatsion texnologiyalarni samarali qo'llash imkonini beradi.

Kelajakda pedagogik dizaynni **sun'iy intellekt, AR/VR texnologiyalari** bilan uyg'unlashtirish orqali maxsus ta'lim sohasida yangi samarali modelni shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Reigeluth, C.M. (1999). *Instructional Design Theories and Models*. Lawrence Erlbaum Associates.
2. Branch, R.M. (2009). *Instructional Design: The ADDIE Approach*. Springer.
3. Anderson, L.W., Krathwohl, D.R. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing*. Longman.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 12-oktabrdagi PQ-5264-son qarori "Inklyuziv ta'limni rivojlantirish to'g'risida".
5. Omonov H. va boshq. (2023). *Maxsus pedagogika asoslari*. Toshkent: TDPU nashriyoti.